

Рівненський державний

гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів здобувачів
вищої освіти

№ 4
2021

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 4

Рівне, 2021

УДК 159.9+316.6

Студентський дайджест. Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти – Випуск 4. – Рівне: РДГУ, 2021. – 145 с.

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчі редактори:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 12 від
29 грудня 2021 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

УДК 159.922.8:159.942

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ**Саковська Олександра, здобувач ОС «бакалавр»**

спеціальності 053 «Психологія (практична психологія)», 2 курс, РДГУ

Керівник: Джеджерера О. В., старший викладач

Психологічні дослідження тривожності мають в собі певні нюанси та особливості, починаючи від підбору методик, до аналізу результатів та надання рекомендацій. Важливим моментом є підбір саме тих методів, які найкраще розкриють психологічні особливості стану та рівень тривожності підлітка.

Вивчення тривожності в підлітковому віці особливо важливе, оскільки цей віковий період характеризується певними кризовими явищами психофізіологічного та соціального характеру. Тривожний підліток з меншою ймовірністю може бути успішним в навчанні та в інших сферах діяльності. Йому важко адаптуватися в суспільстві, розвинути в собі дух здорового конформізму та відчуття самостійності, що необхідно для адаптації в будь-якій соціальній ніші.

Метою дослідження є виявлення особливостей та характеристика методів психологічного дослідження тривожності у дітей підліткового віку.

Виклад основного матеріалу. Тривожність – індивідуальна властивість особистості, риса характеру, що проявляється схильністю до надмірного хвилювання, стану тривоги в ситуаціях, які загрожують, на думку цієї особи, неприємностями, невдачами, фрустрацією. Важливо, що мова йде про психологічну загрозу, тобто таку, що має суб'єктивний характер і не проявляється як фізична небезпека. Такими ситуаціями можуть бути: деякі конфлікти, порівняння людиною себе з тими, хто має певну перевагу, змагання з такими людьми. Тривога є адекватною реакцією на небезпеку, але не на очевидну чи об'єктивну, а на приховану і суб'єктивну. Інакше кажучи, інтенсивність тривоги пропорційна тому змісту, який для даної людини має дана ситуація. Тривожність проявляється в фізіологічних та емоційних змінах: прискорюється серцебиття, порушується робота травної системи, виникає відчуття сухості у роті, підвищується потовиділення, виникає загальна слабкість організму, відчуття «кому в горлі», дискомфортні відчуття в ділянці грудей, тремтіння, почуття нестачі повітря, підвищуються вимоги до себе, виникають проблеми з пам'яттю, з'являються панічні страхи, раптовий плач, тремтіння в голосі, постійна дратівливість, агресія, страх втрати контролю.

Дослідженням проблеми тривожності в підлітковому віці займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Є. Ю. Брель, Л. В. Виготський, Р. Донг, А. К. Дусавицький, А. І. Захаров, Ф. Кендалл, Ф. Кортландер, С. Оллендик, Е. Панічеллі-Міндель, А. М. Прихожан, Ю. Л. Ханін, Е. Янг та інші. Ф. Кендалл в своїй книзі «Психотерапія дітей та підлітків» зазначає: «В основі багатьох досліджень, що стосуються вивчення ролі сімейних чинників у виникненні дитячої тривоги лежить поняття «контролю» або «сприйнятого контролю» [3, с.15-17]. При аналізі материнських очікувань щодо здатності дитини впоратися зі стресовою ситуацією Ф. Кендалл, Ф. Кортландер та Е. Панічеллі-Міндель зазначали, що матері тривожних дітей чекали від них більшого дистресу та меншої можливості подолати ці ситуації, ніж матері менш тривожних дітей. Подібним чином матері високо тривожних дівчаток, на відміну від матерів дівчаток з низьким рівнем тривоги, частіше втручалися в вирішення проблем, коли їхні доньки виконували якесь завдання, і рідше чекали, поки дитина вирішить завдання самостійно. С. Кендалл зазначає, що в крос-культурному дослідженні дитячих страхів та тривоги, проведеному Р. Донгом, Е. Янгом і З.Оллендиком, було зроблено прогноз, в якому китайські звичаї виховання дітей та педагогічні переконання, що відрізняються великою кількістю заборон та гіперопікою, повинні призводити до більш вираженої тривожної та депресивної симптоматики.

У підлітків тривожність супроводжується не лише фізіологічними, але і сильними емоційними змінами у зв'язку з труднощами даного віку, підвищеною чутливістю. В залежності від особистісних характеристик, одні можуть виражати занепокоєння, інші відчують себе на грані, роздратовані, нездатні до концентрації, невгамовні, виникають нез'ясовні спалахи гніву та плачу. Для того щоб забезпечити ефективний вплив на вирішення даної проблеми необхідно на діагностичному етапі забезпечити адекватні методи дослідження.

З метою дослідження тривожності в загальному використовуються загально-психологічні діагностичні методи, такі як спостереження, анкетування, опитування, бесіда, проективні методики, тести-опитувальники. Застосування методу спостереження є доцільним, оскільки тривожність виражається в тому числі невербальними проявами, а саме різкими рухами, позами, нав'язливими діями. Анкетування, опитування або бесіди дають можливість досліджуваним розказати про свої симптоми тривожності, які їх непокоять. Стандартизовані тестові методи характерні чітко визначеними незмінними списками питань, інструкцією, методами обробки результатів і підрахунку балів. Проективні методи, що містять не структурований стимульний матеріал, дозволяють виявити інформацію приховану в підсвідомості та метод аналізу продуктів діяльності, що дозволяє зібрати, систематизувати та тлумачити продукти діяльності досліджуваного.

Метод спостереження дозволяє зібрати інформацію про різноманітні прояви тривожності у поведінці учня-підлітка, навіть якщо ця тривожність ним самим не усвідомлюється. Його головна перевага полягає в тому, що порід з іншими методами, які використовуються в психології, спостереження дозволяє побачити поведінку підлітка у всій широті її проявів і, отже, отримати про неї найбільш повне уявлення. Проте, як зазначають А. Мікляєва та П. Румянцева, проведення спостереження - дуже трудомісткий захід, який вимагає від психолога максимальної зосередженості. Крім того, відсутність стандартизованої процедури обробки даних, одержаних за допомогою спостереження, ускладнює інтерпретацію одержаних результатів. Загалом для фіксації досліджуваних якостей використовують карти спостережень [4, с.54].

Серед методик для підлітків, в основі яких лежить метод спостереження, можна виокремити характеристику з освітньої установи, що містить в собі звіт про спостереження за поведінкою дитини. Матеріали такої характеристики, на думку В. Астапова та Е. Малкова особливо корисні, коли існуючі проблеми пов'язані з розвитком тривожних реакцій у зв'язку зі складними взаєминами з однолітками, з навчанням, особливостями психофізичного розвитку, погіршенням успішності, частими батьківськими зустрічами з викладачами, поведінковими проблемами чи скаргами на дитину з боку освітнього закладу [1, с.104]. Перевагою методу бесіди в діагностиці тривожності підлітків є те, що даний метод відноситься до діалогічних (інтерактивних) технік, які передбачають вступ психолога в безпосередній вербально-невербальний контакт з обстежуваним та досягнення найкращих діагностичних результатів за рахунок специфічних особливостей цього контакту. Проективні методики багато в чому дозволяють уникнути соціального ефекту бажаності. Однак їх застосування вимагає індивідуального спілкування з кожним випробуваним, що при фронтальній діагностиці є досить трудомістким процесом. Крім того, використовувати такі методики з підлітками важко в силу часто властивого їм прагнення до демонстрації тієї чи іншої життєвої позиції, власної дотепності тощо. Всі ці дії спотворюють отримані результати. Образотворчі проективні методи не мають вікових обмежень, завдяки чому є універсальним психодіагностичним засобом, що дозволяє досліджувати ті аспекти відносин особи до світу або самого себе, в яких вона не усвідомлює, або ж, помічаючи їх, прагне приховати від інших людей. Однак ці методи також мають цілком очевидні недоліки. До них, згідно зауважень А. Мікляєвої та П. Румянцевої, можна віднести відсутність стандартизованої процедури обробки та інтерпретації даних, що ставить точність інтерпретації результатів у залежність від досвіду психолога і цим знижує достовірність отриманих результатів [3, с.74].

Опитувальники тривожності дозволяють отримати кількісні еквіваленти виразності різних видів тривожності, в тому числі й шкільної, у структурі емоційних властивостей особи учня, що полегшує процедуру їх обробки, інтерпретацію отриманих даних та зіставлення різних груп, що тестуються. У той же час, до недоліків такого типу методів можна віднести їх залежність від рівня розвитку рефлексії досліджуваних, або від їх прагнення продемонструвати соціально бажані зразки поведінки. Як приклад застосування цього методу можна виділити Опитувальник шкільної тривожності Філіпса, що належить до стандартизованих психодіагностичних методів і дозволяє оцінити як загальний рівень шкільної тривожності, так і якісну своєрідність переживання тривожності, пов'язаної з різними сферами шкільного життя. Опитувальник досить простий у застосуванні та обробці результатів, тому добре зарекомендував себе при проведенні фронтальних психодіагностичних обстежень. Також доцільно використовувати «Шкалу тривожності» Рогова Є. І., розроблену за принципом «Шкали соціально-ситуативної тривожності» Кондаша. Особливість шкал такого типу полягає в тому, що в них людина оцінює наявність чи відсутність у себе будь-яких переживань, симптомів тривожності, а ситуації - з огляду на те, наскільки можуть викликати тривогу. Виконання подібного тестового завдання меншою мірою залежить від рівня розвитку рефлексії учнів.

Висновки. Тривожність - індивідуальна властивість особистості, що проявляється схильністю до надмірного хвилювання в ситуаціях, які загрожують, на думку цієї особи, неприємностями та виражається фізіологічними та емоційними змінами. Діагностика тривожності необхідна для корекції поведінки та самооцінки підлітка, через те що високий рівень тривоги негативно впливає на соціальну сферу життя, ставлення до самого себе, до власної діяльності, знижується здатність до адаптованості. Найбільш ефективними для діагностики підліткової тривожності є методи спостереження, тести, опитувальники та бесіди: організувати спостереження доволі складно, але невербальні прояви видають ознаки високого рівня тривожності; тести та опитувальники, у зв'язку з інтенсивним розвитком здатності до рефлексії в даному віці, дають змогу підлітку оцінити власний емоційний, психологічний стан; проєктивні методи виграють в тому, що за їх допомогою можна дослідити приховані, несвідомі прояви.

Список використаних джерел

1. Астапов В. М. Малкова Е.Е. Эмоциональные нарушения в детском и подростковом возрасте. Тревожные расстройства : учеб. пособие для вузов / В. М. Астапов, Е. Е. Малкова. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2018. — 273 с.
2. Артюхова Т. Ю., Басалаева Н. В. Тревожность современных подростков / Т. Ю. Артюхова, Н. В. Басалаева // Альманах современной науки и образования. - 2009. - № 4 (23). - С. 15-19.
3. Кендалл Ф. С. Психотерапия детей и подростков. 2-е изд. / Ф. С. Кендалл. — СПб. : Издательство «Питер», 2002. — 342 с.
4. Микляева А. В., Румянцева П. В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция / Микляева А. В., Румянцева П. В.. - СПб.: Речь, 2004. - 248с.

УДК 159.92

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ТРИВОЖНОСТІ У РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Самчук Ірина, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Керівник: Ямницький В.М., доктор психол. наук, професор

Проблема підвищеної тривожності суспільства не нова. Проте останнім часом постає особливо гостро: другий рік карантину через пандемію Covid-19, несприятливі економічна та політична ситуації, а також війна з Російською Федерацією на Сході

ЗМІСТ

БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів	3
БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів.....	7
БЫЛИНСКАЯ Е. Проявление синдрома эмоционального выгорания у медицинских работников	10
БОРТНИК М. Психологічні особливості проявів інфантилізму в підлітковому віці.....	14
ВЛАСНОВА А. Психологічні особливості подружніх стосунків із різним типом прихильності у різні вікові періоди	17
ВОЙТОВИЧ К. Психологічний аналіз розвитку креативності в молодшому шкільному віці.....	20
ВОЛОЩУК В. Особливості організації театральної діяльності у психолого-педагогічному просторі	22
ГАВРИЛЮК О., НАЗРЕЦЬ Л. Вплив вікових особливостей на мотивацію навчальної діяльності школярів	25
ГНІВОШЕВСЬКА А., КУЛАКОВ Р. Психологічні особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці	28
ГРИЦЮК К. Причини булінгу у підлітковому віці	32
ГУРАНЕЦЬ А. Особливості взаємозв'язку психологічного благополуччя та адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.....	34
ДАВИДЮК В., ХОМИЧ І. Роль спілкування у формуванні особистості	37
ДВОРАК Д., КУЛАКОВА Л. Психологічна профілактика боулінгу серед молодших школярів.....	39
ДЕМ'ЯНЮК В., КУЛАКОВА Л. Сепарація як феномен міжособистісних стосунків.....	43
ДЗЬОБА Ю. Теоретичний аналіз понять «одnodітні» та «багатодітна» родини	46
ДОЛЯ Т. Психологічні особливості проявів прокрастинації у дорослому віці	50
КЛИМЧУК І., КУЛАКОВА Л. Психологічний стрес сучасної молоді: чинники та особистісні детермінанти	53
ЛЕВЧЕНЯ В., НАЗРЕЦЬ Л. Пізнавальний інтерес як мотив навчально-пізнавальної діяльності школярів	56
МАРКОВА І. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.....	59
МИСАН Я. Основні підходи до розвитку творчої діяльності у сучасній педагогічній і психологічній науці	62
МИХАЙЛОВА Т. Емпіричне дослідження особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	65
МИХАЛЮК Ю. Референтна група однолітків як фактор прояву конфліктності в юнацькому віці	69
НОВОСАД Т. Проблема комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	72
ОЛЕКСІЙЧУК Д. Особливості ціннісної сфери підлітків	75
ОСТАПУК О. Вплив емоцій на успішність студентів	78

ПАВЛОВА Р., КУЛАКОВА Л. Вплив соціальних мереж на зміст ціннісних орієнтацій у підлітковому віці	81
ПАВЛЮК І., БЕРЕЗЮК Т. Психологічна допомога особистості методами арт-терапії	84
ПАЗДНІКОВА С. Психологічні чинники дезадаптації дітей молодшого шкільного віку.....	89
ПИЛИПЧУК І. Основні підходи до розуміння соціально-психологічної адаптації у сучасній психологічній науці	90
ПОЛЮХОВИЧ Т., БЕРЕЗЮК Т. Емоційний інтелект як складова професійної успішності майбутніх фахівців	93
ПОЛЯК К. Інноваційні підходи до управління сучасним загальноосвітнім навчально-виховним закладом	96
САВА О., КОРЧАКОВА Н. Пути формирования национального самосознания (Зарубежный опыт).....	97
САВЧУК В. Особливості самопрезентації студентів.....	99
САКОВСЬКА О. Особливості психологічного дослідження тривожності підлітків ...	102
САМЧУК І. Особливості корекції тривожності у ранньому юнацькому віці	104
СВИСТУН В. Особливості психологічної корекції шкільної тривожності молодших школярів	108
СЕМЕНЧЕНКО Р., КОРЧАКОВА Н. Емоційна направленість як чинник мізогінії	110
СОСОНЮК О., СОЗОНЮК О. Індивідуальні особливості регуляції і саморегуляції поведінки підлітка	112
ТАРАРОВА А. Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі	115
ТИШИНСЬКА Я., ЮРЧУК О. Особливості використання спортивного танцю в процесі розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку	117
ТРАЧИК М. Теоретичне та експериментальне вивчення експериментальне вивчення особливостей ігрової діяльності дітей на етапі вікових криз	119
ХОМА О., БЕРЕЗЮК Т. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці.....	122
ЧИЧУК Ю. Вплив взаємостосунків із батьками на особистісний розвиток дитини ...	125
ЧОРНОУС Я., НАЗАРЕЦЬ Л.М. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів.....	127
ШЕВЧУК О. Особливості психологічного дослідження самоствавлення підлітків ...	130
ШПРАХА Л., КУЛАКОВА Л. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів	132
ЮЩУК А. Особливості міжособистісних стосунків у юнацькому віці	135
ЯКИМЕЦЬ М., КУЛАКОВА Л. Чинники психологічного благополуччя особистості.	137
ЛОНГІНОВА О., КОРЧАКОВА Н. Феномен співзалежності в аб'юзивних стосунках	141